

DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2024.01.023>
УДК 303.436.2:(0.034.2:084.122A/Z)(477)

Анастасія Кузнєцова,

<https://orcid.org/0000-0002-0580-1259>,
аспірантка кафедри інформаційних технологій,
факультет PR, журналістики та кібербезпеки,
Київський національний університет культури і мистецтв (м. Київ, Україна)
вул. Євгена Коновальця, 36, Київ, 01601, Україна
e-mail: Anastasija241097@gmail.com

Концептуалізація дослідження аудіовізуальних документів в архівах України

Мета статті – репрезентувати концептуальні засади дослідження аудіовізуальних документів в архівах України. **Методи дослідження.** У статті застосовано такі методи: системний, джерелознавчий аналіз, класифікаційний, порівняльний, які дають можливість розкрити концептуалізацію дослідження аудіовізуальних документів в архівах України. **Наукова новизна** статті полягає у розкритті концептуальних засад дослідження аудіовізуальних документів в архівах України. Запропоновано авторське розуміння поняття «аудіовізуальні документи» та «архівування». Аргументовано, що аудіовізуальний архівний документ має широке семантичне значення, як технотронний документ, твір мистецтва, продукт виробничо-творчої діяльності, джерело інформації і засіб комунікації, об'єкт архівного зберігання із властивою йому поліфункційністю, атрибутивністю й структурованістю. **Висновки.** Активізація вивчення аудіовізуальних документів як невід'ємного складника національного інформаційного ресурсу із широким спектром залучення й використання в соціокомунікаційній діяльності припадає на 2010-ті роки. Стратегії та пріоритети аудіовізуального архівування зазнали певних модифікацій під впливом інноваційних технологій і формування цифрового медіапростору, а також важливих соціально-політичних подій. Аудіовізуальні документи є важливими джерелами інформації, що проливають світло на події, процеси і явища, частиною яких є самі. Відтворюючи різні образи й емоції часу, вони передають поза волею автора чимало наративів, організованих за допомогою звуків і / чи зображень, органічно вписаних в унаочнений «текст» вищого рівня. Аудіовізуальні документи також віддзеркалюють зовнішні обставини й прояви фактів, подій, процесів, явищ. Ця особливість визначена як інформаційна ілюстративність і притаманна фото- кіно-, відео- документам. На сьогодні Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів є єдиною в Україні спеціалізованою архівною установою зі збереження документів на нетрадиційних носіях.

К л ю ч о в і с л о в а: документ, аудіовізуальні документи, архіви, медіапростір, інформаційний ресурс, цифрові технології, Національний архівний фонд України.

Актуальність теми дослідження. Бібліотеки, архіви, музеї як соціальні багатофункціональні спеціальні установи, поряд з основним завданням у збиранні та зберіганні джерел соціальної, історичної та національної пам'яті, системно здійснюють наукову, інформаційну та культурну діяльність. «Створення національних архівів, бібліотек, музеїв започатковується створенням «ядра» національної культурної спадщини – цінними колекціями документів, книги, музейних старожитностей, які відображають історико-культурні шари історичного поступу держави» [5, с. 3–4]. В умовах глобалізаційних процесів та інформатизації суспільства найбільш запитаним джерелом є інформація, представлена в мережі Інтернет. Вебпортал Державної архівної служби України,

вебсайти архівів, бібліотек та музеїв, міжнародних організацій і асоціацій, радіо, телебачення, мережеві канали надають широку інформацію про аудіовізуальні документи, а саме: програми оцифрування аудіовізуальної спадщини, оцифрований довідковий апарат (електронні версії друкованих довідників, електронні каталоги), публікації оцифрованих документів, віртуальні виставки, нові надходження, стан і перспективи реалізації медійних проєктів.

Варто відзначити недостатній рівень наукового розроблення теми, зокрема у контексті цифровізації. Тому для виявлення інформаційного потенціалу аудіовізуальних документів Національного архівного фонду (далі НАФ) України та з'ясування можливості їх залучення у медіапростір, всебічне осмислення феноменів інформації, аудіовізуальних документів, встановлення особливостей упровадження цифрових технологій опрацювання архівних джерел у реалізації медіапроєктів, враховуючи підвищений попит українського суспільства на достовірну інформації та якісний інформаційний продукт, що спирається на архівні документи й підтвержені першоджерела, порушена тема є актуальною.

Аналіз досліджень та публікацій. Перші студії з аудіовізуальних документів належать історикам-джерелознавцям, архівістам, а згодом документознавцям, яким властиві фрагментарність, фактологічний наратив, прикладний характер. У пізніших працях кінофотофонодокументи розглядаються як вид джерел, документів, зі стандартних позицій джерелознавчої критики, що мало змінило загальну історіографічну ситуацію, пов'язану з їх вивченням (М. Варшавчик, А. Введенський, В. Дядиченко, Л. Маркітан, В. Стрельський та інші). Лише в окремих працях із джерелознавства, архівознавства (М. Базанова, Г. Пшеничний, Н. Слончак, Н. Топішко та інших) знаходимо загальну характеристику зображувальних, технотронних, аудіовізуальних, візуальних документів. Потужний вплив на українських дослідників справили ідеї зарубіжних фахівців, мислителів, котрі вивчали образи, звук як специфічні явища дійсності через призму семіотики, герменевтики, антропології, функціоналізму та ін. течій, напрямів філософії (Р. Барт, Ж. Бодріяр, П. Бурдьє, М. Дюшан, М. Кастельс, А. Руйє та інші).

Активізація вивчення аудіовізуальних документів як складника національного інформаційного ресурсу із широким спектром залучення й використання в соціокомунікаційній діяльності припадає на 2010-ті роки. Важлива роль у вивченні аудіовізуальних документів як джерел інформації, засобів комунікації належить дослідникам у галузі архівознавства (В. Бездрабко, Т. Білушак, Г. Боряк, Т. Ємельянова, Я. Калакура, К. Новохатський, Л. Левченко, І. Матяш, М. Палієнко, Л. Приходько та ін.), джерелознавства (Я. Калакура, М. Палієнко), документознавства (В. Бездрабко, В. Бойко, С. Кулешов) та інших наук інформаційно-комунікаційного циклу (В. Горовий, Т. Гранчак, Д. Дубов, В. Ільганасва, М. Комова, О. Матвієнко, В. Маркова, Т. Новальська, М. Ожеван, Ю. Половинчак, Г. Почепцов, В. Різун, Ю. Трач, О. Холод, М. Цивін, Г. Шемаєва та інші). Характерною рисою студій є їх міждисциплінарність, висвітлення теоретичних і науково-практичних питань важливих для розгляду порушеної теми. Необхідно зауважити, що важливим у вивченні аудіовізуальних документів є філософ-

ський (К. Батаєва, В. Головей, Д. Петренко) і культурологічний (С. Безклубенко, Л. Брюховецька, Є. Ворожейкін, І. Іщук, О. Косяк, Л. Касян, О. Пашков та ін.) дискурси.

Мета статті – репрезентувати концептуальні засади дослідження аудіовізуальних документів в архівах України.

Виклад основного матеріалу. Термінологічна неоднозначність у вживанні понять відображає динаміку пошуків найбільш адекватного відповідника згідно зі змістом інформації і формою її існування. Труднощі з термінологією ускладнили теоретико-методологічні й науково-практичні дослідження аудіовізуальних документів, зокрема розроблення їх класифікації, алгоритму атрибуції, засад експертизи цінності, створенні довідкового апарату та ін. Сформовані в науковій традиції різні підходи до вивчення аудіовізуальних документів узалежено від об'єктно-предметної сфери досліджень різних наук і галузей знань. Нами виокремлено такі підходи студіювань аудіовізуального документа, як архівознавчий, джерелознавчий, документознавчий, соціокомунікаційний, інформологічний, культурологічний і філософський, кожному з яких притаманні власні теоретичні й методичні засади вивчення.

Сам *аудіовізуальний архівний документ* має широке семантичне значення, як технотронний документ, твір мистецтва, продукт виробничо-творчої діяльності, джерело інформації і засіб комунікації, об'єкт архівного зберігання із властивою йому поліфункційністю, атрибутивністю й структурованістю. Аудіовізуальні архівні документи як джерело інформації мають очевидні особливості порівняно з текстом у традиційному тлумаченні, оскільки вони водночас є актом дійсності, свідченням, «слідом» чи відбитком певних фактів і подій, їх втіленням у художньо-естетичній формі, різного жанру творами, часто потребуючих через власну природу й походження «машинозчитування» [11, с. 140]. Тож такі документи є не лише складниками дійсності, але й джерелами інформації, що проливають світло на події, процеси і явища, частиною яких є самі. Відтворюючи різні образи й емоції часу, вони передають поза волею автора чимало наративів, організованих за допомогою звуків і / чи зображень, органічно вписаних в унаочнений «текст» (за Р. Бартом) вищого рівня.

Аудіовізуальні документи також віддзеркалюють зовнішні обставини й прояви фактів, подій, процесів, явищ. Ця особливість визначена як інформаційна ілюстративність і притаманна фото-, кіно-, відеодокументам. Натомість ключовою властивістю фонодокумента (аудіодокумента) є звукозапис (аудіозапис). Тому в аудіовізуальних документах зображення та / чи звук передають ставлення до дійсності, переживання автора й / чи суб'єктів подій значною мірою незалежно від їх установок, цілей і бажань. Тож порівняно з іншими документами, звукова й / чи зображувальна інформація містять, до всього, ще й виразний емоційний складник. Аудіовізуальні архівні документи включають аудіозаписи, фото-, кіно-, відеодокументи, датовані ХІХ–ХХІ ст., що відображають різні події суспільно-політичного, культурного, творчого життя країни, пов'язані з життям конкретних осіб, колективів, установ.

Архівування розглядаємо як комплекс заходів, пов'язаних із передаванням аудіовізуальних документів до архівів, архівних відділів чи документальних фондів бібліотек і музеїв, та їх архівним зберіганням, що потребує розв'язання низки завдань: законодавчого регулювання, нормативно-методичного забезпечення, експертизи цінності, архівного обліку, описування, створення довідкового апарату, забезпечення збереженості документів задля користування та використання їх інформаційного потенціалу.

Медіадійсність – віртуальний простір, котрий формує світосприйняття і є його втіленням. Модернізація технічних, технологічних можливостей засобів комунікації стає визначальною для трансляційної, трансформаційної та акумуляційної функцій медіа. Особа, створювана нею медіадійсність і реальність, в якій вони функціонують, – основні питання медіафілософії [24]. Помітними дослідниками цього напрямку філософії є З. Алфьорова [2], Н. Гаврилук [4], М. Журба [7], О. Москвич [12; 13], Б. Потятиник [15], Г. Чміль [23] та інші.

Вагомим джерелом у науковій і практичній сферах роботи з аудіовізуальними документами є термінологічний державний стандарт «Інформація і документація. Документи аудіовізуальні. Терміни та визначення понять» [8]. Стандарт застосовують інформаційні служби, інформаційні центри, архіви, бібліотеки, які причетні до сфери використання аудіовізуальних документів. Стандарт охоплює загальні поняття, терміни стосовно документів, котрі містять звукову інформацію та їхніх носіїв; а також документів, які містять зображувальну інформацію, супроводжувану звуковою інформацією та їхніх носіїв.

У складі аудіовізуальних документів є значна частина інформаційних та інформаційно-аналітичних відеодокументів. Для розкриття складу й змісту новинних блоків Центральний державний кінофотофоноархів (далі ЦДКФФА) України ім. Г. С. Пшеничного підготував покажчик інформаційних та інформаційно-аналітичних відеодокументів, куди ввійшли інформаційно-аналітичний тижневик «Вісті тижня», інформаційна програма «Вісті-неділя», інформаційно-аналітичний тижневик «Подобиці тижня», інформаційна програма «Вікна», інформаційна програма «Післямова» та ін. [14, с. 4–5].

На сьогодні Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів (далі ЦДАЕА) є єдиною в Україні спеціалізованою архівною установою зі збереження документів на нетрадиційних носіях. Розлогу характеристику складу і змісту аудіовізуальних документів різних історичних періодів, починаючи з XIX ст., що висвітлюють соціально-політичне, економічне, культурне життя українського народу, подано Н. Слончак [20]. Крім цього, у статті розкрито джерела комплектування архіву, проаналізовано домінуючі теми, фактори впливу на тематику хронікально-документальних, художніх і навчальних фільмів [20, с. 283–285]. Джерелами комплектування архіву названо Українську студію хронікально-документальних фільмів (Укркінохроніка), Київську студію художніх фільмів, Національну радіокомпанію України, Празький український архів, фото- і фільмотека Всеукраїнського фотокіноуправління (ВУФКУ). Окрасою архіву є фільмофонди видатних режисерів О. Довженка, Ю. Солнцевої та ін-

ших. Пізніше доповнену характеристику складу і змісту аудіовізуального архіву представлено в довіднику «Архівні установи України» [3, с. 127–144].

Аудіо-, візуальна, аудіовізуальна продукція (кіно-, фото-, фоно-, відеодокументи) є видами документів, що віднесені до обов'язкового примірника, а тому регулюються Законом України «Про обов'язковий примірник документів» [17]. Виробники документів, згідно з цим законом, доставляють обов'язковий безоплатний примірник Державному фонду фільмів фільмокопії та вихідні матеріали кіно- та відеофільмів, створених за кошти Держбюджету, та фільмокопії кіно і відеофільмів, створених в Україні за кошти юридичних осіб приватної форми власності чи фізичних осіб. Документальні фільми, кіноперіодика, твори кіно- і відеолітопису не передаються до Державного фонду фільмів. Центром зосередження фільмокопій і вихідних матеріалів документальних кіно і відеофільмів, кіноперіодики, кіно- і відеолітописів, фоно-, фотодокументів, створених повністю або частково за кошти Держбюджету України, а також за кошти юридичних (з приватною формою власності) чи фізичних осіб, є ЦДАЕА (у тексті закону – ЦДКФФА України). Обов'язкові примірники документів надходять до спеціалізованого архіву упродовж «року після закінчення їх виробництва або виходу в світ» [17].

Із-поміж *аудіовізуальних документів*, відібраних для архівного зберігання, виділяють *категорії унікальних*. Методика віднесення документів Національного архівного фонду України до унікальних за основними критеріями (походження, змісту, зовнішніх ознак) визначає категорії аудіовізуальних документів, які можуть бути віднесені до унікальних: кіно-, фото- фонодокументи, створені всесвітньо відомими або українськими студіями, майстернями, видатними режисерами, фотографами, дослідниками; кіно-, фото- фонодокументи ХІХ – початку ХХ ст.; документи-оригінали видатного мистецького твору (кінематографічного, музичного, фотографічного); документ із зображенням чи записом голосу всесвітньо відомої або видатної особи; рідкісним зображенням зниклої пам'ятки історії (за умови, якщо аудіовізуальні документи є в одному або кількох примірниках); рідкісні за змістом документи з інформацією про людину чи колектив, які були носієм елементів нематеріальної культурної спадщини; зразки фонофотодокументів із рідкісними носіями (вощені валики, скло) [16].

Аудіовізуальні документи як документи НАФ України, культурна цінність яких визнана експертизою, підлягають державному обліку і зберіганню. Методики відбору аудіовізуальних документів на архівне зберігання базуються на теорії сучасної експертизи цінності, яка включає джерелознавчий та інформаційний підхід. Теорія експертизи, по суті, є архівознавчою, однак вона тісно пов'язана з джерелознавством. Цей тісний зв'язок віддзеркалюють архівознавчі праці [19]. Інформаційна значущість аудіовізуальних документів визначила їх особливе місце у складі НАФ України. Зображувальне, звукове чи зображувально-звукове сприйняття фактів, явищ, зафіксованих у певний момент, доповнюють картину подій. Формування якісного НАФ України, до складу якого входять аудіовізуальні документи, залежить від їх експертизи цінності. Вирішення

сучасних проблем експертизи зумовлено сукупністю таких факторів: динамічне зростання обсягів аудіовізуальних документів, видова різноманітність цієї документації, превалювання новітніх (цифрових) технологій у їхньому створенні, розширення суб'єктів продукування спеціальної документації та сфери її застосування, включаючи медіапроекти, поширена практика аукціонної торгівлі аудіовізуальними документами.

Аудіовізуальні документи, на думку класика архівної науки В. М. Автократова, «слабіше пов'язані зі своїми створювачами (в архівознавчому сенсі – фондоутворювачами – А. К.), оскільки заздалегідь призначені для передачі сторонньому споживачеві» і кіно-, відеофільми, фонозаписи не є необхідними в організації управління [1].

У складі архівних фондів в архівах загального профілю відклалися аудіовізуальні документи, які утворилися в результаті діяльності фондоутворювача – юридичної чи фізичної особи. Видовий склад їх різнобічний – фото, звукозаписи, відеозйомки, кінозйомки. Такі аудіовізуальні документи слугують додатковою ілюстрацією щодо основних напрямів діяльності установ, організацій (управлінська, наукова, освітня, культурна та ін.), чи політичної, громадської, наукової, культурної діяльності фізичної особи. Аудіовізуальні документи генетично споріднені з іншими документами фондів юридичних осіб чи особових архівних фондів. Найбільшу частку з-поміж аудіовізуальних документів в архівних фондах становлять фотодокументи. Архівісти наголошували на тому, що методично неправильним є вилучення фотодокументів, які створювали частину архівного фонду і приєднувати їх до фотоколекцій в архівах, бібліотеках, музеях [10]. Фактично йшлося про принцип цілісності і неподільності архівного фонду, до складу якого входили аудіовізуальні документи.

Аудіовізуальні документи організовані на всіх ієрархічних рівнях: НАФ України – архів – видовий комплекс (відео-, кіно-, фоно-, фото). У вище згаданому методичному посібнику щодо роботи архівних установ з аудіовізуальними документами другий розділ присвячено принципам організації цієї документації на всіх рівнях [18]. Аналіз організації аудіовізуальних документів, як складника НАФ України, у межах архіву та межах нефондового комплексу подається в окремому третьому розділі («Організація аудіовізуальних документів Національного архівного фонду нефондового комплексу») методичного посібника «Теоретико-методичні основи організації Національного архівного фонду» [21].

Організація аудіовізуальних документів у спеціалізованих аудіовізуальних архівах здійснюється не за принципом провенієнції (архівний фонд від фондоутворювача), а за способами запису зображення (фото-, кіно-, відеозаписи) чи звуку (фонозаписи). На рівні архіву формується чотири нефондові комплекси аудіовізуальних документів. У межах кожного із них існує своя класифікація за певними ознаками: за формою організації інформації (для відеодокументів – відеограма, відеосюжет, відеофільм; для кінодокументів – кіножурнал, кінолітопис, кінонарис, спецвипуск, фільм; для фотодокументів – відособлений документ, фотоальбом, фотонарис); за жанрами (для відеодокументів – анімаційні,

документальні, інформаційно-аналітичні програми, навчальні, науково-популярні, рекламні ролики, репортажі, спецвипуски, телевізійні передачі, хронікально-документальні, художні, художньо-публіцистичні; для кінодокументів – документальні кінофільми, наукові та науково-популярні фільми, фільми-концерти, фільми-спектаклі, кіножурнали, кіносюжети, спецвипуски; для фонодокументів – записи виступів, інтерв'ю, подій, спогадів, творів літератури чи мистецтва; для фотодокументів – пейзаж, портрет, хроніка); за носіями інформації (для відеодокументів – магнітний чи цифровий; для фонодокументів – восковий валик, грамофонний оригінал, грамплатівка, компакт-диск, магнітна плівка, цифровий носій); за системою запису (для відеодокументів – магнітні, цифрові; для фонодокументів – грамофонний, магнітний, оптичний, цифровий, шоринофонний); за зовнішніми ознаками – колір (чорно-білі, кольорові кіно- та фотодокументи) і формат (широкоформатні кінодокументи; формати для відеодокументів – AVI, Betacam SP, Matroska, S-VHS, VHS). Фонодокументи поділяються за місцем запису (позастудійний, студійний, трансляційний). Фотодокументи класифікуються за видами (діапозитиви/слайди, діафільми, негативи, позитиви, цифрові фото) [21]. Видовий склад може бути критеріями систематизації кінодокументів: фільми, кіножурнали, телефільми, спецвипуски, кіно- і телесюжети, збірники телесюжетів, кіноролики) [22], а внутрішньовидова систематизація – за назвами кінодокументів, хронологією створення, форматом плівки та кольоровістю. За хронологічно-видовим принципом побудовані й довідники про склад і зміст кінодокументів в ЦДАЕА [9]. Тож беззмістовним для аудіовізуальних документів є поняття «архівний фонд» та «фондоутворювач».

Упровадження новітніх цифрових технологій розширили склад довідкового апарату та можливості доступу до аудіовізуальної інформації. *Електронні каталоги ЦДАЕА* містять вичерпну інформацію про одиниці обліку та одиниці зберігання *чотирьох видів документації* – кінодокументів, фотодокументів, фонодокументів, відеодокументів, а також архівних фондів (офіційного та особового походження) і архівних колекцій (Українська діаспора в світі, Революція Гідності, Євро – 2012, Чорнобильська катастрофа – 25 років потому, Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні та ін.), із-поміж яких фонд самого архіву (архів архіву) із документацією за 1943–2023 рр. [22].

Стратегії та пріоритети аудіовізуального архівування зазнали певних модифікацій під впливом цифрових технологій і формування цифрового медіапростору, а також важливих соціально-політичних подій. Зокрема, як наголошують архівісти, дослідники аудіовізуальної спадщини, воєнні дії в Україні змінили парадигму архівування: особливих форм набула взаємодія ЦДАЕА з джерелами комплектування в умовах ведення воєнних дій; переглядалися традиційні критерії визначення джерел комплектування та джерел формування НАФ України (активне поповнення аудіовізуальних колекцій фото- та відеодокументами, створеними учасниками воєнних дій – військовослужбовцями Збройних Сил України, воєнними фотографами-документалістами, очевидцями, волонтерами, мешканцями

тимчасово окупованих територій); поширилася практика оперативного комплексування архіву (поповнення архіву аудіовізуальних документів «до закінчення строків їх зберігання у юридичних чи фізичних осіб») та приймання документів, створених шляхом «ініціативного документування подій та наслідків російської збройної агресії» [6].

Висновки. Таким чином, активізація вивчення аудіовізуальних документів як невід’ємного складника національного інформаційного ресурсу із широким спектром залучення й використання в соціокомунікаційній діяльності припадає на 2010-ті роки. Стратегії та пріоритети аудіовізуального архівування зазнали певних модифікацій під впливом цифрових технологій і формування цифрового медіапростору, а також важливих соціально-політичних подій. Аудіовізуальні документи є не лише складниками дійсності, але й джерелами інформації, що проливають світло на події, процеси і явища, частиною яких є самі. Відтворюючи різні образи й емоції часу, вони передають поза волею автора чимало наративів, організованих за допомогою звуків і / чи зображень, органічно вписаних в унаочнений «текст» вищого рівня. Аудіовізуальні документи також віддзеркалюють зовнішні обставини й прояви фактів, подій, процесів, явищ. Ця особливість визначена як інформаційна ілюстративність і притаманна фото-, кіно- та відеодокументам.

Список бібліографічних посилань

1. Автократов В. М. Теоретичні проблеми вітчизняного архівознавства. URL: <https://obuchalka.org/20230705155118/teoreticheskie-problemi-otechestvennogo-arhivovedeniya-avtokratov-v-n-2001.html>
2. Алфьорова З. І. *Межі видимого. Становлення візуального мистецтва* : моногр. Харків : ХДАК, 2008. 268 с.
3. *Архіви установи України* : довідник. Т. 1. Державні архіви. Київ, 2005. 692 с.
4. Гаврилук Н. Візуальний образ як текст. *Слово і час*. 2015. № 4. С. 49–56.
5. Дубровіна Л., Киридон А., Матяш І. Архіви, бібліотеки та музеї – джерельна основа національної пам’яті, культурної спадщини України. *Бібліотечний вісник*. 2017. № 1. С. 3–10.
6. Ємельянова Т., Покляцька В. Комплектування архівних аудіовізуальних колекцій: впливи та наслідки війни. *Архіви України*. 2023. № 4. С. 46–50.
7. Журба М. А. *Девіртуалізація віртуального: на вершині падіння* : моногр. Луганськ : Вид-во Ноулідж, 2013. 349 с.
8. Інформація і документація. Документи аудіовізуальні. Терміни та визначення понять. ДСТУ 4419:2005. URL: <https://www.calameo.com/books/002956937a2513641cd5d>
9. *Кінолітопис: анотований каталог кіножурналів, документальних фільмів і кіносюжетів (червень 1945 – 1955)*. Київ, 2002, 484 с.
10. Купчинський О. А. Розшифрування ранніх фотодокументів та їх описування в архівах та бібліотеках. *Архіви України*. 1978. № 6. С. 20–23.
11. Кушнаренко Н. Н. *Документоведення* : учебник. 7-е изд., стер. Киев : Знание, 2006. 459 с.
12. Москвич О. Д. Медіа-реальність як сучасний соціокультурний простір. *Соціологічні студії*. Луцьк, 2014. № 2. С. 52–56.
13. Москвич О. Д. Феноменологія сучасної медіареальності : експлікація понять. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філософські науки*. Луцьк, 2014. № 18. С. 68–73.
14. *Показчик інформаційних та інформаційно-аналітичних відеодокументів ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного / ЦДКФФА України імені Г. С. Пшеничного*; уклад. О. В. Марущак. Київ, 2020. 15 с.

15. Потятиник Б. В. *Медіа: ключі до розуміння* : моногр. Львів : ПАІС, 2004. 312 с.
16. Про затвердження Методики віднесення документів Національного архівного фонду до унікальних: наказ Міністерства юстиції України від 16.08.2016 № 2505/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1148-16#Text>
17. Про обов'язковий примірник документів : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14?find=1&text=кіно#w1_2
18. *Робота архівних установ України з аудіовізуальними документами* : метод. посібник / Укрдержархів. УНДІАСД; уклад.: Л. Ф. Приходько (кер. теми), Г. К. Волкотруб, В. В. Патик; за заг. ред. Т. О. Ємельянової. Київ, 2015. 390 с.
19. Слончак Н. М. Проблеми джерелознавчого та архівознавчого аналізу кінофотодокументів. *Українське архівознавство: історія, сучасний стан та перспективи* : наук. доп. Всеукр. конф. Ч. 1. Київ, 1997. С. 62–64.
20. Слончак Н. Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного – скарбниці історії. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2002. Т. 8. С. 281–287.
21. *Теоретико-методичні основи організації Національного архівного фонду* : метод. посібник / Укрдержархів, УНДІАСД. Л. Ф. Приходько (кер. теми), Т. О. Ємельянова. Київ, 2017. 194 с.
22. ЦДАЕА. Каталог кінодокументів. URL: <https://avd.archives.gov.ua>
23. Чміль Г. П. *Екранна культура: плюральність проявів* : моногр. Харків : Крук, 2003. 336 с.
24. Шпачинський І., Воронюк К. Медіафілософія: деякі аспекти філософського осмислення поняття «медіа». *Молодий вчений. Серія Філософські науки*. 2020. №12. С. 251–254.

References

1. Avtokratov, V. M. Teoretychni problemy vitchyznianoho arkhivoznavstva [Theoretical problems of national archival science]. Retrieved from <https://obuchalka.org/20230705155118/teoreticheskie-problemi-otechestvennogo-arhivovedeniya-avtokratov-v-n-2001.html> [In Ukrainian].
2. Alforova, Z. I. (2008). *Mezhi vydymoho. Stanovlennia vizualnoho mystetstva*: monohrafiia [Limits of the visible. Formation of visual art: monograph]. Kharkiv, Ukraine: KHDАK. [In Ukrainian].
3. (2005). *Arkhivni ustanovy Ukrainy: dovidnyk*. Т. 1. Derzhavni arkhivy [Archival institutions of Ukraine: directory. Vol. 1. State archives]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
4. Havrylyuk, N. (2015). Vizualnyi obraz yak tekst [Visual image as a text]. *Slovo i Chas*, 4, 49-56. [In Ukrainian].
5. Dubrovina, L., Kyrydon A., & Matyash, I. (2017). Arkhivy, biblioteky ta muzei – dzhерelna osnova natsionalnoi pamiaty, kulturnoi spadshchyny Ukrainy [Archives, libraries and museums – the source base of national memory, cultural heritage of Ukraine]. *Bibliotechnyi Visnyk*, 1, 3-10. [In Ukrainian].
6. Yemelyanova, T., & Poklyatska, V. (2023). Komplektuvannia arkhivnykh audiovizualnykh kolektsii: vplyvy ta naslidky viiny [Completing archival audiovisual collections: influences and consequences of the war]. *Arkhivy Ukrainy*, 4, 46-50. [In Ukrainian].
7. Zhurba, M. A. (2013). *Devirtualizatsiia virtualnoho: na vershyni padinnia*: monohrafiia [Devirtualization of the virtual: on the verge of falling: monohraf]. Luhansk, Ukraine: Noulidzh. [In Ukrainian].
8. (2005). Informatsiia i dokumentatsiia. Dokumenty audiovizualni. Terminy ta vyznachennia poniat. DSTU 4419:2005 [Information and documentation. Audiovisual documents. Terms and definitions. State Standard of Ukraine 4419:2005]. Retrieved from <https://www.calameo.com/books/002956937a2513641cd5d> [In Ukrainian].
9. (2002). *Kinolitopys: anotovanyi katalog kinozhurnaliv, dokumentalnykh filmiv i kinosiuzhetiv (cherven 1945 – 1955)* [Film Chronicle: An Annotated Catalog of Film Magazines, Documentaries, and Film Plots (June 1945 – 1955)]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
10. Kupchynskiy, O. A. (1978). Rozshyfruvannia rannikh fotodokumentiv ta yikh opysuvannia v arkhivakh ta bibliotekakh [Deciphering early photographic documents and describing them in archives and libraries]. *Arkhivy Ukrainy*, 6, 20-23. [In Ukrainian].
11. Kushnarenko, N. N. (2006). *Dokumentovedenie*: uchebnyk. 7-e izd., ster. [Documentovedenie: textbook. 7th ed.]. Kyiv, Ukraine: Znannia. [In Russian].

12. Moskvych, O. D. (2014). Media-realist yak suchasnyi sotsiokulturnyi prostir [Media reality as a modern socio-cultural space]. *Sotsiologichni Studii*, 2, 52-56. [In Ukrainian].
13. Moskvych, O. D. (2014). Fenomenolohiia suchasnoi mediarealnosti: eksplikatsiia poniat [Phenomenology of modern media reality: explanation of concepts]. *Naukovyi visnyk Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Serii: Filosofski Nauky*, 18, 68-73. [In Ukrainian].
14. Marushchak, O. V. (Comp.). (2020). *Pokazhchyk informatsiynykh ta informatsiino-analitychnykh videodokumentiv TSDKFFA Ukrainy im. H. S. Pshenychnoho* [Index of informational and informational and analytical video documents of the H. S. Pshenychnyi Center for the Development of Ukraine]. [In Ukrainian].
15. Potyatnyk, B. V. (2004). *Media: kliuchi do rozuminnia: monohrafiia*. [Media: keys to understanding: monohraf]. Lviv, Ukraine: PAIS. [In Ukrainian].
16. (2016). Pro zatverdzhennia Metodyky vidnesennia dokumentiv Natsionalnoho arkhivnoho fondu do unikalnykh: nakaz Ministerstva yustytysii Ukrainy vid 16.08.2016 № 2505/5 [On the approval of the Methodology for classifying documents of the National Archive Fund as unique: order of the Ministry of Justice of Ukraine dated August 16, 2016 No. 2505/5]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1148-16#Text> [In Ukrainian].
17. Pro oboviazkovyi prymirnyk dokumentiv: Zakon Ukrainy [On mandatory copy of documents: Law of Ukraine]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14?find=1&text=кіно#w1_2 [In Ukrainian].
18. Prykhodko, L. F., Volkotrub, H. K., & Patyk, V. V. (Comps). (2015). *Robota arkhivnykh ustanov Ukrainy z audiovizualnykh dokumentamy: metod. posibnyk* [Work of archival institutions of Ukraine with audiovisual documents: method. Manual]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
19. Slonchak, N. M. (1997). Problemy dzhereloznavchoho ta arkhivoznavchoho analizu kinofotodokumentiv [Problems of source and archival analysis of film and photo documents]. In *Ukrainske arkhivoznavstvo: istoriia, suchasnyi stan ta perspektyvy* [Ukrainian archival studies: history, current state and prospects]. *Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference* (Ch. 1, pp. 62-64). [In Ukrainian].
20. Slonchak, N. (2002). Tsentralnyi derzhavnyi kinofotofonoarkhiv Ukrainy imeni H. S. Pshenychnoho – skarbnytsia istorii [H. S. Pshenychnyi Central State Film-Photo-Phono Archive of Ukraine – a treasury of history]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva*, 8, 281-287. [In Ukrainian].
21. Prykhodko, L. F., & Yemelyanova, T. O. (2017). *Teoretyko-metodychni osnovy orhanizatsii Natsionalnoho arkhivnoho fondu: metod. posibnyk* [Theoretical and methodological foundations of the organization of the National Archive Fund: method. manual]. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
22. TSDAEA. Kataloh kinodokumentiv [TSDAEA Catalog of film documents]. Retrieved from <https://avd.archives.gov.ua> [In Ukrainian].
23. Chmil, H. P. (2003). *Ekranna kultura: pliuralnist proiaviv: monohrafiia* [Screen culture: the plurality of manifestations: monohraf]. Kharkiv, Ukraine: Kruk. [In Ukrainian].
24. Shpachynskiy, I., & Voronyuk K. (2020). Mediafilosofia: deiaki aspekty filosofskoho osmyslennia ponattia «media» [Media philosophy: some aspects of the philosophical understanding of the concept of «media»]. *Molodyi vchenyi. Serii Filosofski nauky*, 12, 251-254. [In Ukrainian].

Anastasiia Kuznietsova,

<https://orcid.org/0000-0002-0580-1259>,

Postgraduate Student of the Department of Information Technologies,

Faculty of PR, Journalism and Cybersecurity,

Kyiv National University of Culture and Arts (Kyiv, Ukraine)

CONCEPTUALIZATION OF THE STUDY OF AUDIOVISUAL DOCUMENTS IN THE ARCHIVES OF UKRAINE

The purpose of the article is to represent the conceptual foundations of the study of audiovisual documents in the archives of Ukraine. **Research methods.** The following methods are used in the article: systematic, source analysis, classification, comparative, which make it possible to reveal the conceptualization of the study of audiovisual documents in the archives of Ukraine. **The scientific novelty** of the article lies in the representation of the conceptual basis of the research of audiovisual documents in the archives of Ukraine.. The author's understanding of the concept of «audiovisual documents» and «archiving» is offered. It is argued that an audiovisual archival document has a wide

semantic meaning, as a technotronic document, a work of art, a product of production and creative activity, a source of information and a means of communication, an object of archival storage with its inherent multifunctionality, attribution and structure. **Conclusions.** The activation of the study of audiovisual documents as a component of the national information resource with a wide range of involvement and use in social and communication activities dates back to the 2010s. The strategies and priorities of audiovisual archiving have undergone certain modifications under the influence of digital technologies and the formation of the digital media space, as well as important socio-political events. Audiovisual documents are not only components of reality, but also sources of information that shed light on events, processes and phenomena of which they are a part. Reproducing various images and emotions of the time, they convey, beyond the will of the author, a lot of narratives, organized with the help of sounds and / or images, organically inscribed in the visualized «text» of a higher level. Audiovisual documents also reflect external circumstances and manifestations of facts, events, processes, phenomena. This feature is defined as informative illustrativeness and is inherent in photo, film, and video documents. Central State Audiovisual and Electronic Archive is the only specialized archival institution in Ukraine for the preservation of documents on non-traditional media.

К e y w o r d s: document, audiovisual documents, archives, media space, information resource, digital technologies, National Archive Fund of Ukraine.

Kyiv National University of Culture and Arts,
36, St. Evgeny Konovaltsya, Kyiv, 01601, Ukraine
e-mail: Anastasija241097@gmail.com

Стаття надійшла до редакції 02.03.2024 р.